

Verslag

Symposium 'Leve het Landgoed!'

Samenwerken aan de ruimtelijke kwaliteit van de Zuid-Hollandse landgoederen

Vrijdag 12 december 2008, Kasteel Oud-Wassenaar, Wassenaar

Het symposium is de slotbijeenkomst van het Zuid-Hollands Jaar van de Landgoederen 'Leve het Landgoed!' 2008. In 2008 zijn er in opdracht van de provincie door partijen vele activiteiten ontplooid op het terrein van recreatie/toerisme, publieksparticipatie en -educatie en ruimtelijke kwaliteit. Dit laatste onderwerp staat centraal tijdens het symposium.

De 100 deelnemers zijn met name landgoedeigenaren en -beheerders, projectontwikkelaars, vertegenwoordigers van erfgoed- en landgoedorganisaties en kennisinstellingen, landschapsbeheerders, architecten, ruimtelijke ordenaars en vertegenwoordigers van de rijks-, provinciale en gemeentelijke overheid.

Inleiding

Zuid-Holland kent zo'n 200 historische landgoederen en buitenplaatsen of significante restanten daarvan. De landgoederen nemen een unieke plaats in, omdat ze verwijzen naar de historische functie van onze provincie als invloedrijke bestuursregio. Daarnaast zijn ze van groot belang voor de inrichting en herkenbaarheid van ons stedelijk en landelijk gebied. Een van beleidsdoelstellingen van de provincie is te werken aan een 'Mooi Zuid-Holland' en de leefomgeving voor de inwoners van Zuid-Holland aantrekkelijker te maken. De provincie vindt het dan ook van groot belang dat

alle historische landgoederen en buitenplaatsen voor het nageslacht behouden blijven. Dit is een complexe opgave, waarbij de provincie alle betrokken partijen nodig heeft. Grootstedelijke uitbreidingen, industriële ontwikkelingen en vergroting van het infrastructurele netwerk zijn aan de orde van de dag in de drukste provincie van Nederland.

Vraag

Door gebrek aan voldoende bescherming verkeren de Zuid-Hollandse landgoederen en de landgoederenzones en hun directe omgeving, de 'landgoederenbiotoop', in een steeds kwetsbaardere positie en komen zij in onvoldoende mate aan bod bij de ruimtelijke planvorming. Daarom is aan de deelnemers van het symposium de vraag gesteld: "Welke mogelijkheden kunnen ondanks deze bedreigingen benut worden om vanuit een integrale gebiedsvisie de ruimtelijke kwaliteit van de historische landgoederen in Zuid-Holland te behouden en te versterken in samenhang met nieuwe ontwikkelingen?"

Ochtendprogramma

Opening door de dagvoorzitter, de heer drs. H.A. Haccoû

De heer Drs. H.A. Haccoû, programmamanager bij Habiforum en lector Ruimtelijke Ordening en Milieukunde aan Saxion Hogescholen in Deventer, opent het symposium en heet alle aanwezigen welkom. Hij geeft aan, dat het resultaat van de bijeenkomst moet zijn 'concreet in actie komen' voor het behoud van de landgoederen.

Hij geeft een toelichting op het dagprogramma. 's Morgens treden er sprekers op, 's middags worden er workshops gehouden.

De heer Haccoû kondigt vervolgens de verschillende sprekers aan.

Inleiding door mevrouw drs. M.E.H. Koop, gedeputeerde Ruimtelijke Ontwikkeling en Wonen van provincie Zuid-Holland

Mevrouw Koop heet de heer D.J. van Schravendijk, directeur van de Monumentenstichting Kasteel Oud Wassenaar, sprekers en overige aanwezigen in het kader van het themajaar 'Leve het Landgoed!' hartelijk welkom.

Met de 200 locaties is Zuid-Holland een echte landgoederenprovincie. De landgoederen herinneren ons aan de Gouden Eeuw en aan de positie van Zuid-Holland als bestuurlijke en economische regio. Dit maakt de landgoederen zo belangrijk dat ze zijn aangewezen als 1 van de 50 elementen in de historische Canon van Nederland. Zij vormen als groene bufferzone een tegenhanger van de verstedelijking.

In Zuid-Holland staat van alle provincies de ruimte het meeste onder druk. Door gebrek aan voldoende bescherming zijn de Zuid-Hollandse landgoederen en hun directe omgeving, de 'landgoederenbiotoop', steeds kwetsbaarder erfoegd geworden en vindt er onvoldoende afweging van hun waarden plaats bij ontwikkeling van ruimtelijke plannen. En daarom is de

extra aandacht voor de landgoederen door middel van een provinciaal themajaar zo belangrijk.

Voor duurzaam behoud van de landgoederen dienen overheden en particulieren goed met elkaar samen te werken. Het ontwikkelen van ideeën en het maken van concrete, onderlinge afspraken is doel van het symposium.

Landgoederen en landgoederenzones zijn in het kader van Provincie Nieuwe Stijl bij uitstek erfgoedthema's van de provincie Zuid-Holland gelet op het bovengemeentelijke en vooral (boven)regionale belang. Een typisch werkterrein van de provincie is de ruimtelijke ordening. Zij werkt nu aan de opname van de 200 Zuid-Hollandse landgoederen en hun biotopen in de provinciale structuurvisie en mogelijk in de verordening, die eind 2009 gereed moet zijn. Provinciale Staten hebben daartoe de voorzet gegeven met een amendement om bescherming van de 200 landgoederen en hun omgeving een specifieke plaats te geven in de structuurvisie. Ook zullen Provinciale Staten de instandhouding van landgoederen in brede zin in het voorjaar van 2009 op hun agenda zetten.

Mevrouw Koop wijst tenslotte ter inspiratie op het rapport 'Ruimtelijke kwaliteit kastelen en historische buitenplaatsen Zuid-Holland, dat in opdracht van de provincie is opgesteld door OKRA Landschapsarchitecten en Stichting tot Behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen (PHB). In het rapport worden aanbevelingen aan de 3 overheden gedaan om de ruimtelijke kwaliteit van de kasteellocaties en de historische buitenplaatsen te verbeteren.

Mevrouw Koop wenst alle aanwezigen een vruchtbare bijeenkomst toe.

Aanbieding van twee rapporten

Mevrouw Koop biedt het rapport 'Kansen voor buitenplaatsen' aan aan de heer mr. M.A. Houtzager, wethouder Ruimtelijke Ordening en Cultuurhistorie van Leidschendam-Voorburg, en aan de heer W.H.B. van Dunné, wethouder Welstand en Cultureel erfgoed van Voorschoten. De rapportage is opgesteld in opdracht van de provincie. Door middel van drie schetsontwerpen en andere inspirerende voorbeelden wordt aan het onderwerp buitenplaatsen en

hun ontwikkelingsmogelijkheden handen en voeten gegeven. Beide wethouders danken mevrouw Koop van harte.

Mevrouw Koop ontvangt vervolgens uit handen van mevrouw drs. A. Vriesendorp, voorzitter van de Stichting Horst en Voorde, en de heer M. de Wit van Staatsbosbeheer het rapport 'Masterplan Horst en Voorde'. Het plan is opgesteld met subsidie van de provincie. Stichting Horst en Voorde en Staatsbosbeheer hebben tien projectvoorstellen op eigen terreinen uitgewerkt met als doel om hun visie op ruimtelijke en recreatieve ontwikkeling met behoud van cultuurhistorische waarden te concretiseren. Deze visie beoogt verbetering van het landgoederen op lange termijn als attractie voor bezoekers. De opstellers pleiten voor realisatie van een metropolitaan park.

'Leve de ontwikkeling van het landschap!' door drs. D.G.C. Roest, Programmaleider Landschap, Mooi Nederland, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM)

Nederland verstedelijkt snel. Daarbij wordt te weinig rekening gehouden met landschappelijke waarden. Het rijksproject Mooi Nederland wil daar wat aan doen. Dit programma is gericht op het opruimen, tegengaan en voorkomen van verrommeling van het landschap. Het motto is: 'wat mooi is mooi houden en wat lelijk is opruimen.' Bijzondere aandacht is nodig voor de stadsrandzone, het overgangsgebied van stad naar land, en open ruimten die direct in de invloedssfeer van de steden zijn gelegen. Met name daar is sprake van sterke aantasting van landschappelijke kwaliteit.

Voor een Mooi Nederland moeten ruimtelijke plannen van kwalitatief hoog niveau ontwikkeld worden. Met betrekking tot de groene ruimte is in november 2008 in samenwerking met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Agenda Landschap opgesteld. De aanpak verloopt langs drie sporen: zorgvuldig omgaan met de ruimte, het betrekken van burgers en bedrijven: "het wordt mooier als u meedoet" en door het zorgen voor een duurzame financiering van het landschap.

Het streven is om bij de uitvoering van deze Agenda private partijen te betrekken. Voorzitter van de 'Task Force Financiering Landschap Nederland',

de heer dr. A.H.G. A. Rinnooy Kan, heeft onderzocht welke methoden en middelen hierbij kunnen worden toegepast. Zo kunnen agrarische ondernemers en overheden gebiedsgericht samenwerken. De provincie heeft daarbij de regie. Instrumenten kunnen worden ingezet zoals een rentefonds en eventueel ook fiscale instrumenten. In verband hiermee is het bijvoorbeeld nodig de mogelijkheden voor nieuwe landgoederen te onderzoeken.

De heer Roest wijst op het belang van Rijksbufferzones. Deze zijn reeds 50 jaar geleden aangewezen en zijn van steeds groter belang om de groene ruimte veilig te stellen onder druk van verdergaande verstedelijking. In dergelijke zones in Zuid-Holland zijn ook landgoederen gelegen. Op de begroting van VROM is € 20 miljoen gereserveerd voor tenders met het oog op onder meer verbetering van de omgeving van landgoederen (maximaal € 150.000 voor elk initiatief), die Nederland mooier moeten maken. Het Ministerie van VROM heeft ook overleg geopend met het Ministerie van Financiën om fiscale faciliteiten te bewerkstelligen.

'Kansen voor kwaliteitsbewaking van een landgoed' door de heer mr. J.C. Borgdorff MRE, eigenaar van historische buitenplaats Vredenoord te Den Haag

De heer Borgdorff is eigenaar van de historische buitenplaats Vredenoord in Den Haag. Vredenoord maakt deel uit van een reeks buitenplaatsen aan de Vliet, die op hun beurt weer onderdeel zijn van de Zuid-Hollandse landgoederenzone langs de kust tot aan het Kennemerland in Noord-Holland. Vredenoord is aan restauratie toe. De heer Borgdorff heeft een uitvoeringsgereed herstelplan ontwikkeld.

De Zuid-Hollandse landgoederenzone is van cultuurhistorisch belang, maar kwetsbaar, want ze is planologisch vogelvrij. Bij de buitenplaatsen horen hun biotopen, anders is de beleevingswaarde zeer beperkt. Ontmanteling van biotopen leidt tot schade voor buitenplaatsen in ruimtelijke zin. Juridische bescherming is noodzakelijk, die verder gaat dan het monument. De juridische bescherming van de omgeving van de landgoederen is echter slecht geregeld. Wel is een goed voorbeeld van gebiedsbescherming de

landgoederenzone Wassenaar/Leidschendam/Voorburg, die krachtens de Monumentenwet als beschermd rijksgezicht is aangewezen.

De heer Borgdorff pleit voor bescherming van alle landgoederen en hun biotopen in een provinciale verordening in het kader van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening. Indirecte bescherming is mogelijk via bescherming van landbouwgrond. Het meest kwetsbare voor de landgoederen is het overgangsgebied van land naar stad, zoals het transitiegebied Vlietzone. Voor bescherming bestaat daarvoor nu nog geen ruimtelijke regeling. Maar die zou er zo snel mogelijk moeten komen, want het behoud van het karakter van een zone zoals de Vlietzone is van groot belang. Het betreft een lint van 2 km met veel buitenplaatsen, die nog authentiek zijn. Hier liggen kansen voor versterking van de cultuurhistorie en herontwikkeling tot een landschap van zelfs internationale allure, met een bijzonder woon- en werkklimaat. Echter, dit gebied dreigt nu in de hinderzone te gaan vallen van een door de gemeente Den Haag vanuit de stad te verplaatsen bedrijventerrein.

Krachtens een amendement van Provinciale Staten zal bescherming van de landgoederen en landgoederenzones in de provinciale structuurvisie worden vastgelegd. Maar opname in deze structuurvisie is niet voldoende, aangezien die niet bindend is. De heer Borgdorff pleit daarom expliciet voor opname in een provinciale verordening. Hiermee kan de provincie daadwerkelijk sturen op ontwikkelingen, die herstel en versterking van de buitenplaatsen ten goede komen. Dat geeft de vereiste rechtszekerheid die nodig is voor kostbare investeringen van de eigenaren in hun buitenplaatsen en mogelijkheden voor privaat-publieke samenwerking tussen provincie en eigenaren.

Na de ochtendpauze: voorbeelden uit het buitenland

In het zoeken naar oplossingen voor de landgoederen kijkt de provincie Zuid-Holland niet alleen naar Nederland. Zij ziet zeer wel het belang in van kennisuitwisseling met het buitenland en dan met name bij onze buurlanden. Hoewel de ruimtelijke druk op buitenplaatsen in de buurlanden veel minder is dan die in Nederland zijn er toch lessen te leren uit de wijze van aanpak in het buitenland. Daarom heeft de provincie twee buitenlandse sprekers uitgenodigd hier hun ervaringen uit te wisselen.

‘Stamford Brook, the National Trust’s approach to securing the future of an estate’ door mevrouw C. Prasad, Coordinator Environmental Footprint

Mevrouw C. Prasad heeft bij de National Trust in Engeland gewerkt aan het behoud en versterken van een landgoed door middel van een innovatieve, financiële constructie, die wellicht ook mogelijkheden biedt voor het behoud van de ruimtelijke kwaliteit van de landgoederen in Zuid-Holland.

De National Trust bestaat ruim 100 jaar en bezit en beheert monumenten, landgoederen, gebouwen, maar ook kuststreken, die iedereen kan beleven. De Trust wordt niet door de overheid gefinancierd. Er zijn 52.000 vrijwilligers werkzaam. Het aantal leden is groot. Veel betalende bezoekers bezoeken de locaties. Er wordt samengewerkt met partnerorganisaties en diverse adviseurs. De vereniging vervult een voorbeeldfunctie voor duurzaamheid.

De National Trust verwierf in 1976 het landgoed Dunham Massey Estate, dat zelf inkomen moet genereren. De Trust koos voor de ongewone optie om een partnership met ontwikkelaars aan te gaan. Aan hen werd een onderdeel van de Estate, het gebied Stamford Brook, verkocht onder de voorwaarde dat de Trust zeggenschap zou hebben over de duurzame ontwikkeling ervan. Met de opbrengst uit de verkoop van de grond is een fonds opgericht waarmee het landgoed kan worden onderhouden en de toekomst daarvan verzekerd is.

Er zijn 700 duurzaam gebouwde huizen (energie efficiënt) gerealiseerd, winkels opgericht en een bosgebied en een ecologisch verantwoord afwateringssysteem aangelegd. De aanwezige beek met veel ecologische kwaliteit is hersteld in 18^e-eeuwse staat.

Bij de ontwikkeling is rekening gehouden met lichtinval en gunstige oriëntatie van gebouwen op de zon. De architectuur wordt gekenmerkt door bij de omgeving passende kleuren, daken en venstervormen. Het materiaal is milieuvriendelijk. Er is een netwerk van voet- en fietspaden aanwezig met goede openbare verlichting ten behoeve van de veiligheid. Veel buurten zijn autovrij (parkeren aan de buitenzijde).

Aanplant van bomen is alleen toegestaan, die in het gebied thuishoren. De omgeving is nu veiliger, natuurlijker, de biodiversiteit neemt toe en het water is van een betere kwaliteit. Er is een prettig woongebied ontstaan.

Er is samengewerkt met bewoners, politie en de Leeds Metropolitan University. Niet alleen is het toekomstig behoud van het landgoed nu verzekerd, het ligt nu ook nog beter verankerd in z'n omgeving en de ruimtelijke kwaliteit is enorm toegenomen. De prijzen van deze huizen liggen op standaardniveau. De extra kosten voor aanpassing en inrichting van de omgeving werden gedragen door de ontwikkelingsmaatschappij en de National Trust.

**‘Gartenkunst in Nordrhein-Westfalen’ door de heer H.D. Collinet,
Ministerialdirigent vom Ministerium für Bauen und Verkehr
des Landes Nordrhein-Westfalen, Deutschland**

De heer D. Collinet is uitgenodigd omdat hij kan vertellen over de ervaringen die in Noordrijn-Westfalen zijn opgedaan met een regionale aanpak van landschappelijke vraagstukken en het versterken van de functie van het landschap voor stedelijk gebied. In Zuid-Holland zou gebruik kunnen worden gemaakt van lessen die daarmee zijn opgedaan en zou de Duitse ervaring kunnen worden aangewend voor het positioneren en versterken van landgoederen en landgoederenzones in hun biotoop.

Stad en land zijn een eenheid. Uit onderzoek blijkt dat de schoonheid van het landschap rondom de stad door stadsbewoners en ook het bedrijfsleven sterk wordt gewaardeerd. Mooi landschap is een vestigingsfactor van belang, met name voor kenniswerkers, kennisintensieve bedrijven en de creatieve industrie. Dat schept mogelijkheden voor publiek-private initiatieven voor samenwerking.

Een integrale aanpak waarbij lokale initiatieven worden gekaderd in een bovenlokaal/regionaal plan blijkt succesvol te kunnen zijn en tot inspirerende resultaten te kunnen leiden. Aan de hand van voorbeelden van steden en landschappen in Noordrijn-Westfalen schets de heer Collinet de voordelen van een geslaagde regionale aanpak.

De IBA (Internationale Bau Ausstellung) Emscherpark heeft gebruik gemaakt van de overblijfselen van de industriële bouwcultuur. Daar is een nieuw postindustrieel parklandschap gecreëerd. Het resultaat is een welhaast avant-gardistisch landschapsbeeld waarin, kunst, bouwcultuur, specifieke industrie, natuur, landschap en ecologie een harmonieus geheel vormen en een verbindend element is in de regio. De ervaringen van IBA hebben ook elders geleid tot vergelijkbare strategieën.

Essentie van het verhaal van de heer Collinet is regionaal denken en lokaal handelen. Hij nodigt planologen uit te erkennen, dat het begrip schoonheid in de stad ambivalent en vaag is. Hij spoort aan uit te gaan van een breed-omvattend ontwerp. De geschiedenis van de Europese tuinkunst wordt gekenmerkt door veranderende tijden en idealen. Ook in deze tijd van aanpassing aan klimaatverandering kan men met natuur en inheemse planten het vervagingsproces van wat stad en wat platteland is een halt toeroepen en verdere verstedelijking stoppen. Verlaten plekken kunnen weer betekenis krijgen en met nieuwe driedimensionale natuurbeelden het landschap voorzien van herinneringswaarde en identificatie en zo met de stad en de hedendaagse stedelijke cultuur verbonden worden.

Lessen voor Zuid-Holland zijn dat er door een consequente provinciale aanpak de 200 landgoederen elkaar kunnen versterken. Door hen aan elkaar te koppelen met verbindingroutes, kunnen de landgoederen hiermee nog beter in hun omgeving worden verankerd. Zoals uit de Duitse aanpak blijkt kan dit leiden tot toename van het bezoek aan de landgoederen en versterking van de bewustwording van het belang van die landgoederen.

De heer Collinet eindigt met een citaat van Francis Bacon (1620):
“...en inderdaad, het is het zuiverste van alle menselijke vreugden: het is de grootste verfrissing voor onze geest een tuin te planten, zonder welke alle gebouwen en paleizen slechts ruwe knoeiwerken zijn.”

Middagprogramma

Conclusies van de workshops over samenwerking

De workshops zijn bedoeld om de verwachtingen van de stakeholders ten aanzien van elkaar zichtbaar te maken en te bezien wat elk van hen nu al kan en wil oppakken. Dit wordt de basis voor verdere samenwerking.

Aan de hand van stellingen is gekeken op welke wijze eigenaren/beheerders, overheden en adviseurs concreet kunnen samenwerken aan de ruimtelijke kwaliteit van de Zuid-Hollandse landgoederen.

Eigenaren/beheerders ondersteunen het beleid om verrommeling tegen te gaan en willen zich daarvoor inzetten. Daarbij schakelen zij graag adviseurs en kennisorganisaties in. Eigenaren/beheerders willen graag werken aan het in stand houden van een ruime omgeving om het landgoed heen zodat het geheel tot zijn recht komt. Zij beseffen, dat het sociaal netwerk binnen de biotoop belangrijk is. Ze zijn tevens bereid samen te werken met de lokale gemeenschap en willen lokaal politiek draagvlak creëren door te werken vanuit duurzaamheidprincipes.

Overheden willen graag samenwerken met eigenaren/beheerders op het gebied van educatie en historisch besef stimuleren. Lokale overheden willen in samenspraak met eigenaren/beheerders en adviseurs verantwoorde bestemmingsplannen maken en kwaliteit borgen in verordeningen. Overheden willen inspelen op de behoefte van eigenaren/beheerders om tempo te maken met beslissingen en onderling goed samen te werken vanuit een gemeenschappelijke visie. Zij zien daarbij de noodzaak om intern beter te communiceren en de bureaucratie te verminderen. Ze willen consequent zijn in de uitoefening van hun bestuurlijke taken.

Adviseurs willen graag breed communiceren over hun activiteiten en zijn in dat verband bereid over grenzen heen te kijken. Zij willen graag 'best practices' publiceren en doorgeven. Zij beseffen dat er een planologisch middel nodig is om de omgeving, maar ook om de structuren van verschillende buitenplaatsen samen te beschermen, waarvoor een goede

definitie van de biotoop belangrijk is. Daaraan willen zij graag een bijdrage leveren.

Zie de bijlage voor uitgebreidere informatie over de resultaten van de workshops.

Conclusies van het symposium door de heer H. Haccoû

De ideeën die zijn gegenereerd worden verder uitgewerkt in een Task Force Zuid-Hollandse Landgoederen die uit het midden van de aanwezigen wordt gevormd. Men verwacht dat de provincie hierin de regie neemt. Daarmee wordt het jaar van Zuid-Hollandse landgoederen afgesloten met een stap in de richting van duurzame samenwerking. De organisatie heeft de namen genoteerd van de deelnemers die in de Task Force zitting willen nemen. De provincie Zuid-Holland zal contact met hen opnemen.

Naast de behoefte aan een Task Force Zuid-Hollandse Landgoederen zijn er nog twee andere wensen:

1. Van de provincie Zuid-Holland wordt verwacht dat zij een verordening opstelt waarmee de landgoederenbiotopen effectief kunnen worden beschermd.
2. De provincie zou in Europees verband kennis en ervaring verder kunnen gaan uitwisselen en ontwikkelen. De buitenlandse organisaties, op het symposium vertegenwoordigd, willen daaraan graag medewerking verlenen. Het is denkbaar dat de provincie Zuid-Holland het initiatief neemt voor een INTERREG North West Europe project.

Afsluiting door de heer drs. M. van Engelshoven-Huls, gedeputeerde Cultuur en Vrije Tijd van provincie Zuid-Holland

De heer Van Engelshoven-Huls dankt allen voor de oogst aan resultaten van het symposium. Hij verwijst naar zijn overleg 'morgens naar aanleiding van een archeologische opgraving van een Romeinse villa (complex van utilitaire gebouwen) in Brielle uit de 2^e eeuw na Christus. De op deze locatie aangetroffen nederzetting kan beschouwd worden als de voorloper van de Zuid-Hollandse landgoederen. In onze provincie is dus een heel lange traditie wat betreft landgoederen. En ook met betrekking tot deze locatie is er discussie over behoud van cultuurhistorische waarden in relatie tot nieuwe ontwikkelingen, in dit geval nieuwbouw van kassen.

In het provinciaal themajaar 'Leve het Landgoed!' zijn in opdracht van de provincie door diverse partijen verschillende uiteenlopende activiteiten ontplooid zoals: fietsroutes, educatiepakketten voor primair en voortgezet onderwijs, publieksevenementen over en langs de Haarlemmertrekvaart en de Vliet, kunstprojecten en een website. Hierdoor is het draagvlak bij de burgers voor de landgoederen aanzienlijk vergroot.

Vanuit het veld heeft de provincie zeer veel positieve reacties op alle activiteiten ontvangen. Het themajaar wordt door een extern bureau geëvalueerd. Daaruit blijkt, dat de het initiatief van het provinciaal themajaar zeer wordt gewaardeerd. De heer van Engelshoven-Huls citeert het volgende uit de conceptbevindingen:

"De eerste indrukken van de evaluatie van het Zuid-Hollands Jaar van de Landgoederen geven aan dat er onder de betrokken partijen veel waardering is voor het initiatief om met behulp van een themajaar de Zuid-Hollandse landgoederen in de schijnwerpers te zetten bij diverse betrokken organisaties en het brede publiek. Het effect daarvan is onder andere geweest dat het themajaar een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de politieke bewustwording van de noodzaak om de ruimtelijke kwaliteit van de landgoederen te beschermen tegen de druk van ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening."

Hij is ervan overtuigd, dat ook de overige themajaren van de provincie tot concrete acties kunnen gaan leiden. Die jaren zijn: Limes met Fort Wierickerschans in 2009, Waterlinies en vaarwegen in 2010, Kinderdijk en de poldermolens in 2011 en Religieus erfgoed in 2012.

De verschillende overheden zijn allemaal betrokken bij instandhouding van de landgoederen. In Zuid-Holland kunnen de 76 gemeenten niet allemaal alle erfgoedkennis in huis hebben. Samenwerking met andere partijen is daarom van belang. De rollen dienen onderling goed verdeeld te worden.

De rol van de provincie heeft met name betrekking op:

- bescherming van de landgoederen en hun biotopen in de provinciale structuurvisie;
- bevordering van uitwisseling van kennis en ervaring, zoals met de provinciale cultuurhistorische waardenkaarten. Oprichting van een informatie- en kenniscentrum en een platform voor de landgoedeigenaren en –beheerders is van belang;
- verdere ontwikkeling van recreatieve en toeristische routestructuren en educatiemateriaal voor het onderwijs;
- continuering van het thema landgoederen na 2008.

De heer van Engelshoven-Huls dankt allen voor hun actieve aanwezigheid bij het symposium en alle overige betrokkenen bij het themajaar voor hun enthousiaste inzet en hoopt op een verdere goede samenwerking.

Bijlage: workshops

Doel workshops

Doel van de workshops is: bezien aan de hand van de stellingen op welke wijze partijen concreet kunnen samenwerken aan de ruimtelijke kwaliteit van de Zuid-Hollandse landgoederen. Hier worden diverse onderwerpen gekoppeld: financiën, vrije tijd etc. Elke deelnemer heeft immers weer zijn eigen, concreet belang.

Organisatie workshops

Per workshop worden deelnemers gegroepeerd in drie partijen: eigenaren/beheerders van landgoederen, overheden en adviseurs. In een voorstelronde wordt duidelijk wie tot welke groep behoort. Daarna volgt groepsdiscussie en verheldering van hetgeen is opgeschreven en wordt door de verschillende partijen ingegaan op de aan hen voorgelegde wensen. Dit leidt tot overeenstemming over de wijze waarop partijen elkaar kunnen helpen.

Stellingen

De deelnemers hebben gewerkt in vier groepen en richten zich daarbij op vier stellingen:

1. Ontbrekende financiële middelen vormen een bedreiging voor instandhouding van landgoederen. De uit nieuwe ontwikkelingen vrijkomende financiën zijn van levensbelang voor de instandhouding van de historische landgoederen. De stedelijke druk is dan ook de grootste kans voor die instandhouding.
Doel: maximaal benutten van stedelijke druk voor instandhouding van landgoederen.
2. Een nog grotere bedreiging dan gebrek aan financiële middelen en de regelgeving voor de historische landgoederen is het gebrek aan coördinatie, samenwerking, oplossend vermogen en creativiteit in het oplossen daarvan.
Doel: een samenwerking waarop men kunt bouwen.
3. De vrijetijdseconomie biedt goede kansen voor instandhouding van de historische landgoederen. Want recreatief gebruik genereert middelen en zorgt voor vergroting van maatschappelijk draagvlak.
Doel: maximaliseren van het maatschappelijk draagvlak.
4. Ter bescherming van invloeden van buitenaf moeten niet alleen de historische landgoederen en de landgoederenzones, maar ook de omgeving rondom wettelijk worden beschermd om zo een 'landgoederenbiotoop' te creëren.
Doel: creëren van de landgoederenbiotoop.

Resultaten workshops

Resultaten workshop 1. Maximaal benutten van stedelijke druk voor instandhouding van landgoederen.

De landgoederen in de provincie Zuid-Holland staan onder grote druk. Te weinig wordt onderkend welke functies zij – afgezien van hun cultuurhistorische waarde - vervullen voor de steden in de nabijheid. Te denken valt aan CO₂-absorptie (klimaatverandering!), ecologische functies, bijvoorbeeld beheer van biodiversiteit, bufferfuncties bij het waterbeheer, verlenen van kenmerkende identiteit aan stedelijke zones, bieden van mogelijkheden voor recreatie en educatie, en zo meer.

Te gemakkelijk worden (delen van) landgoederen opgeofferd voor woningbouw of bijzondere functies zoals expositiecentra. Stedelijke nabijheid biedt echter ook kansen. Met name bij (her)ontwikkeling van omgevingen van landgoederen kan kwaliteit worden gecedeerd. Er kunnen bijvoorbeeld zichtassen, wandelroutes of ondersteunende functies worden gerealiseerd. Hoe om te gaan met stedelijke druk?

Van de adviseurs wordt verwacht dat zij kwalitatief hoogwaardig vooronderzoek uitvoeren als onderbouwing van hun advies, hun adviezen betaalbaar houden, de kennis die aanwezig is bij onafhankelijke instanties benutten en met name ideeën ontwikkelen voor een integrale visie op de toekomst van landgoederen in hun omgeving.

Van eigenaren/beheerders wordt verwacht dat zij zich richten op ruimtelijke samenhang en een integrale aanpak van beheer en ontwikkeling en meer gaan samenwerken met andere partijen. Zij zouden een meerjarenbeleid moeten hebben. Ook wordt verwacht dat ze oog hebben voor het belang van maatschappelijk draagvlak en goede communicatie. Daarbij zouden zij openstelling van hun landgoed moeten overwegen.

De overheden wordt gevraagd om te zorgen voor kennisoverdracht en bewustwording.

Op planologisch gebied wordt van de verschillende overheden een daarbij behorende inzet verwacht. Op nationaal niveau betreft dit met name twee Ministeries. Het Ministerie van VROM dient de grote lijn aan te geven en duidelijkheid te creëren in ruimtelijk beleid voor landgoederenbiotopen. Het ministerie van Financiën (de Belastingdienst) zou financiële en fiscale mogelijkheden voor landgoedeigenaren en beheerders moeten verruimen. Op provinciaal niveau dienen – uitgaande van landgoederenbiotopen - randvoorwaarden te worden bepaald en gehandhaafd (hoogtelijnen, silhouetten, zichtlijnen en contouren) en functieverruiming van landgoederen te worden toegestaan.

Qua proces moet er een visie ontwikkeld en geïmplementeerd worden over de inzet van informatie- en communicatietechnologie (één aanspreekpunt!). Provincie kan hierbij coördineren. Onderlinge afstemming van procedures is nodig opdat processen van besluitvorming kunnen worden versneld.

Overeenstemming

Overeenstemming wordt bereikt over het volgende.

Adviseurs zijn bereid over grenzen heen te kijken. Eigenaren willen lokaal politiek draagvlak creëren en werken vanuit duurzaamheidsprincipes (sociaal draagvlak creëren is minder populair). Overheden willen verantwoorde bestemmingsplannen maken, historisch besef en kennis ontwikkelen, borging in verordeningen vastleggen en tempo maken met beslissingen.

Resultaten workshop 2. Een samenwerking waarop je kunt bouwen

Samenwerking is essentieel voor het behoud en versterken van de ruimtelijke kwaliteit van landgoederen, partijen moeten samen op zoek naar win-win situaties en handelen vanuit het algemene belang.

Van de adviseurs wordt inlevingsvermogen verwacht en problemen naar zich toehalen. Zij zouden probleemoplossende adviezen moeten geven. Top-down benadering vanuit overheden en omgeving moet daarbij worden gecombineerd met een bottom-up benadering. Adviseurs dienen integer te zijn en ook slecht nieuws te durven brengen, bijvoorbeeld inzake de financiële aspecten.

Van eigenaren/beheerders wordt verwacht dat zij zich richten op de “parels” in het landschap. Zij zouden educatie en recreatie mogelijk moeten maken. Ook wordt verwacht dat zij een open opdracht geven aan adviseurs.

Van de overheden wordt verwacht dat zij de “juiste” houding hebben, dat wil zeggen dat zij praktische uitvoerbaarheid in het oog houden (financiën!). Verder verwachten de adviseurs en eigenaren/beheerders, dat de overheid kaderstellend te werk gaat en eisen stelt aan omgevingskwaliteit, c.q. programma's van eisen vastlegt. Ook is er de wens dat overheden, zoals de provincie samenwerking faciliteert en ondersteunt.

Overeenstemming

Overeenstemming wordt bereikt over het volgende.

Er is behoefte aan dat alle overheden dezelfde visie delen en goed samenwerken. Elke specifieke situatie moet apart bekeken worden.

Resultaten workshop 3. Maximaliseren van het maatschappelijk draagvlak

Maximaliseren van het maatschappelijk draagvlak betekent dat alle partijen uitgaan van duurzaamheid op de lange termijn en integer met elkaar omgaan.

Van de adviseurs wordt verwacht dat zij eerst goed kwalitatief onderzoek doen voorafgaand aan hun advies, zoeken naar toepasbare exploitatiemogelijkheden, betaalbare diensten leveren en samenhang creëren tussen de kernkwaliteiten van de landgoederen.

Van eigenaren/beheerders wordt verwacht dat zij zorgen voor lesbrieven, lezingen en rondleidingen geven, hun landgoed openstellen voor publiek en het landgoed niet laten verrommelen.

Van overheden wordt verwacht dat zij ondersteuning bieden bij educatie, stimuleringsregelingen in het leven roepen, werken vanuit historisch besef en kennis stimuleren bij stakeholders, nee zeggen tegen economische winst maar gaan voor maatschappelijke winst en wijs beleid maken en zich daaraan houden.

Overeenstemming

Overeenstemming wordt bereikt over het volgende.

De adviseurs willen graag 'best practices' doorgeven.

De eigenaren/beheerders willen zich ervoor inzetten dat de landgoederen niet verrommelen.

De overheden willen graag educatie stimuleren en historisch besef. Ze willen consequent zijn in de uitoefening van hun bestuurlijke taken.

Resultaten workshop 4. Creëren landgoederenbiotoop

Een landgoederenbiotoop blijkt niet voor iedereen hetzelfde te betekenen en per buitenplaats te verschillen. Soms is het een zone om en rond een huis en tuin, soms is het ook een zone van landgoederen bij elkaar. Het gaat ook om verankering in het landschap. Een landgoederenbiotoop is een planologische term die verschillende ruimtelijke elementen omvat. Begrenzing is ook belangrijk, zowel ruimtelijk als sociaal. De straal van betrokkenheid blijkt een goede graadmeter van de begrenzing.

Van de adviseurs wordt verwacht dat zij beter omschrijven wat een landgoederenbiotoop is, kennis verdiepen en verspreiden, handelen vanuit een historisch besef en de landgoederen bekijken in een bredere context.

Van eigenaren/beheerders wordt verwacht dat zij veel geduld en doorzettingsvermogen hebben, verder kijken dan de eigen grenzen, goed het belang in de omgeving kennen, die omgeving niet alleen fysiek zien, maar ook sociaal en samenwerken met de overheid.

Van overheden wordt verwacht dat zij omgevingsbescherming voor alle landgoederen en landgoederenzones opnemen in structuurvisies, verordeningen en bestemmingsplannen, dat zij zorgen voor betere communicatie binnen en tussen overheden, aandacht hebben voor de cultuurhistorische achtergronden zorgen voor financiële ondersteuning.

Overeenstemming

Overeenstemming wordt bereikt over het volgende.

Adviseurs beseffen dat er een planologisch middel nodig is om de omgeving, maar ook om de structuren van verschillende buitenplaatsen samen te beschermen en dat daarvoor een goede definitie van de biotoop belangrijk is. Eigenaren willen graag werken aan in stand houden van een ruime omgeving om het landgoed heen zodat het geheel tot zijn recht komt en beseffen ook dat het sociaal netwerk binnen de biotoop belangrijk is.

De overheden zien ook dat intern beter gecommuniceerd moet worden en willen ook de bureaucratie verminderen.